

รายงานผลการถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบ
ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

รายงานผลการถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบ
ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
ข้อมูล ณ วันที่ ๑๘ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเกษตรกรต้นแบบ

๑. ชื่อ-สกุล นางสาวมัญญ์ โล่ห์ทอง

๓. ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้ ๓๖ หมู่ที่ ๙ ตำบลหนองโนสัด อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
โทรศัพท์ ๐๘๐-๔๖๖๓๐๓๕ Facebook...มัญญ์ โล่ห์ทอง.....Line๐๘๐-๔๖๖๓๐๓๕
เกิด พ.ศ. ๒๕๑๔ ปัจจุบันอายุ ๕๔ ปี

๔. สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง

๕. ระดับการศึกษา

ระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านหนองทองลิ้ม ตำบลหนองโบสถ์ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ระดับมัธยมศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

สถาบันการศึกษา.....

คณะ/สาขาวิชา.....

๖. อาชีพปัจจุบัน

☒ ๖.๑ ประกอบอาชีพการเกษตรเพียงอย่างเดียว

☐ ๖.๒ ประกอบอาชีพการเกษตร และประกอบอาชีพอย่างอื่นนอกเหนือจากเกษตร

ระบุ.....ก้านตำบลหนองโบสถ์.....

๗. รายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร๓๐๐,๐๐๐..... บาท/ปี

๘. เป็นเกษตรกรต้นแบบ ศพก. หลัก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๑

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

๑. สินค้าหลัก ข้าว

๒. แปลงเรียนรู้ มีจำนวน ๗ แปลงเรียนรู้ ประกอบด้วย

๑. แปลงเรียนรู้ข้าวอินทรีย์

๒. แปลงเรียนรู้ผักอินทรีย์

๓. แปลงเรียนรู้การเลี้ยงโค-กระบือ

๔. แปลงเรียนรู้ประมงอินทรีย์

๕. แปลงเรียนรู้ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

๖. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

- การแปรรูปกล้วย

การสานหมวก

๓. แปลงเรียนรู้การบริหารจัดการน้ำชุมชน

๓. ฐานเรียนรู้ จำนวน ๗ ฐานเรียนรู้ ประกอบด้วย

ฐานเรียนรู้ที่ ๑ การปลูกพืชผักไม้ผล และไม้ยืนต้น โดยลักษณะการปลูกพืชแบบผสมผสาน ปลูกไม้ในระดับต่าง ๆ (พืช ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง)

ฐานเรียนรู้ที่ ๒ การปรับปรุงดินด้วยปุ๋ยอินทรีย์และการทำปุ๋ยหมักโดยใช้วัสดุเหลือใช้จากโรงเรือน
เห็ดฟาง และมูลสุกร มีการผลิตปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพใช้ในนาข้าวและชุมชนชุมชน

ฐานเรียนรู้ที่ ๓ การทำบัญชีครัวเรือนมีการจดบันทึกรายรับรายจ่ายของครัวเรือนและกิจกรรม
แปลงเกษตรเพื่อทราบต้นทุนการผลิต มีการออมทรัพย์ของสมาชิกในครัวเรือน มีสถาบันการเงินชุมชน ในพื้นที่

ฐานเรียนรู้ที่ ๕ การเรียนรู้ด้านประมง และปศุสัตว์สัตว์ มีการเลี้ยงโค เพื่อใช้มูลสำหรับเป็นปุ๋ยในแปลง เลี้ยงไก่บ้าน เลี้ยงปลา

ฐานเรียนรู้ที่ ๖ การปลูกสร้างสวนป่า เพื่ออนุรักษ์พันธุ์พืช และรักษาระบบนิเวศ โดยการปลูกสร้างสวนป่าในพื้นที่ส่วนบุคคลจำนวน ๒๐ ไร่

ฐานเรียนรู้ที่ ๗ การบริหารจัดการน้ำชุมชน สระแก้มลิง สระพวง และถนนน้ำเดิน เดิมชุมชนประสบปัญหาน้ำแล้งในฤดูแล้ง และน้ำหลากท่วมหมู่บ้าน ไร่นา ในฤดูฝน จึงมีการสำรวจทางน้ำและบริหารจัดการโดยการผันน้ำที่หลากในฤดูฝนเข้าสู่สระแก้มลิง และสระพวงเพื่อสำรองน้ำไว้ในฤดูแล้ง ปัจจุบันมีสระแก้มลิงที่ขุดในพื้นที่ของเกษตรกรประมาณ ๑๖๐ บ่อ

๔. หลักสูตรการเรียนรู้ จำนวน ๓ หลักสูตร ประกอบด้วย

๔.๑ หลักสูตรหลัก จำนวน ๒ หลักสูตร ประกอบด้วย

- การผลิตข้าวอินทรีย์.....
- การผลิตขยายสารชีวภัณฑ์.....

๔.๒ หลักสูตรบังคับ จำนวน ๒ หลักสูตร ประกอบด้วย

- การบริหารจัดการน้ำชุมชน (ถนนน้ำเดิน สระแก้มลิง และสระพลวง).....
- การทำบัญชีครัวเรือน.....

๔.๓ หลักสูตรเสริม จำนวน ๑ หลักสูตร ประกอบด้วย

- ประมงและปศุสัตว์.....

๔.๔ หลักสูตรที่มีความโดดเด่นของ ศพก. (ให้ระบุมานาน ๑ หลักสูตร พร้อมระบุวัตถุประสงค์ เนื้อหา และรูปแบบการถ่ายทอดความรู้)

หลักสูตรการผลิตข้าวอินทรีย์คุณภาพ

กระบวนการผลิตข้าวให้ได้ตามมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ ซึ่งมีกระบวนการการบริหารจัดการดังนี้

๑. เลือกใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพ การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีจะช่วยลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิต เนื่องจากต้นข้าวจากเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี จะแข็งแรง เติบโตเร็ว ต้านทานโรคและศัตรูพืชได้ดีกว่า จึงให้ผลผลิตมากกว่าและช่วยลดต้นทุนค่าสารกำจัดศัตรูพืช คิดเป็นผลตอบแทนที่ได้ต่อหน่วยสูงกว่า และต้นทุนการผลิตต่ำ

๒. การปรับเปลี่ยนจากการทำนาหว่านเป็นการทำนาหยอดการทำนาหยอดเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับพื้นที่ภาคอีสานที่ปลูกข้าวหอมมะลิ ทั้งนี้ การทำนาหยอด เป็นวิธีการปลูกข้าวแบบใหม่ที่แตกต่างจากการปลูกหว่านแบบเดิม ตรงที่ใช้เมล็ดพันธุ์น้อยลง ทำให้ลดต้นทุนในการผลิต ซึ่งปกตินาหว่านจะใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ ๒๕ ถึง ๓๐ กิโลกรัมต่อไร่ แต่นาหยอดใช้เมล็ดพันธุ์ ๗ ถึง ๑๒ กิโลกรัมต่อไร่ การปลูกข้าวนาหยอดช่วยให้เมล็ดพันธุ์มีอัตราการงอกที่ดี ข้าวที่ฝังในดินไม่ถูกทำลายด้วยสัตว์และแมลง เมื่อฝนตกจะมีอัตราการงอกสูง ซึ่งใช้หลักการเดียวกับนาดำ ผลผลิตที่ได้จะขึ้นเรียงกันเป็นแถวเป็นแนว สามารถบริหารจัดการวัชพืชได้ง่าย สามารถมองเห็นต้นข้าวและคำนวณการให้ปุ๋ยได้อย่างชัดเจน ต้นข้าวแตกกอได้ดีเพราะไม่แน่นจนเกินไป ปริมาณข้าวออกรวงสูงและเมล็ดสวยงาม

๓. การลดต้นทุนการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี ด้วยการปลูกปอเทืองใช้เป็นปุ๋ยพืชสดเพื่อเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน และทำปุ๋ยน้ำเพื่อใช้เองในกิจกรรมการปลูกข้าว เป็นการช่วยลดต้นทุนจากการซื้อปุ๋ยเคมี ร่วมกับการใช้ปุ๋ยสังคดเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิต และการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา แทนการใช้สารกำจัดเชื้อราในนาข้าว

๔. การตรวจตัดข้าวปน เป็นวิธีการกำจัดต้นข้าวที่เกิดจากเมล็ดพันธุ์ข้าวอื่นๆ ที่ปนมากับเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ปลูก วิธีการตรวจตัดข้าวปนจะลงตรวจแปลงอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบว่ามีข้าวพันธุ์อื่นปน จะต้องตัดข้าวที่ปนนั้นออกทั้งต้นหรือทั้งกอถ้าข้าวแตกกอแล้ว การตัดข้าวปนให้ตัดถึงโคนต้นหรือใช้วิธีถอนทั้งกอ ซึ่งมีขั้นตอนการตรวจข้าวปนต้องลงตรวจตัดข้าวปน ๔-๕ ครั้ง ตามระยะการเจริญเติบโตของข้าว ระยะกล้า ดูความแตกต่างของสีใบ ความสูงหรือดูการเป็นโรคของข้าว ระยะแตกกอ ดูความแตกต่างของความสูง สีของต้นและข้าวแดง ระยะออกดอกดูเวลาออกดอกก่อนหรือหลังเปรียบเทียบกับพันธุ์ข้าวหลัก ดูสีของรวงที่ต่างออกไป ดูความสูงที่ต่างจากข้าวที่ปลูกรวมทั้งทรงกอที่ต่างกันระยะโน้มรวงดูสีของเมล็ด ดูทาง รวมทั้งลักษณะของเมล็ดและรวงข้าวที่ต่างกันระยะก่อนเก็บเกี่ยวตรวจดูต้นข้าวที่มีลักษณะแตกต่างออกไป อีกครั้งก่อนเก็บเกี่ยว

๕. การเก็บเกี่ยวข้าวให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพ การเก็บเกี่ยวข้าวในระยะที่เมล็ดข้าวสุกเหลืองเกือบทั้งรวง ประมาณร้อยละ ๘๐ หรือเก็บเกี่ยวหลังข้าวออกดอกแล้ว ๒๕ ถึง ๓๕ วัน ถ้าเก็บเกี่ยวข้าวช้าเกินไป จะทำให้รวงหักและเมล็ดร่วงเสียหาย

๖. การรักษาคุณภาพข้าว การลดความชื้นของเมล็ดข้าวด้วยการตากลาน มีข้อควรปฏิบัติ คือ ทำความสะอาดลานตาก ความหนาของกองข้าวที่ตากควรหนาประมาณ ๕ – ๑๐ เซนติเมตร การตากข้าว หนาเกินไปจะทำให้การระบายอากาศไม่ดี ข้าวแห้งช้า การตากบางเกินไป ทำให้อุณหภูมิข้าวสูงมีผลต่อความงอกของข้าวได้ ระหว่างการตากควรหมั่นกลับกองข้าวทุกๆ ๒ ชั่วโมงหรือวันละ ๔ ครั้ง เพื่อลดความชื้นได้อย่างรวดเร็วและสม่ำเสมอ มีวัสดุคลุมกองข้าวในเวลากลางคืนเพื่อป้องกันน้ำค้างหรือฝนระยะเวลาในการตากข้าว ขึ้นอยู่กับความชื้นเริ่มต้น ความหนาบางของข้าวขณะตากและความบ่อยครั้งในการกลับ หากความชื้นลดลงเหลือประมาณ ๑๒ – ๑๔ % จึงหยุดตาก

๕. การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการบูรณาการของคณะกรรมการขับเคลื่อนงานด้านการเกษตรระดับจังหวัด (การเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนฯ อย่างไรบ้าง ให้อธิบายวิธีการ และแนวทางในการเข้าร่วมจัดทำแผนอย่างละเอียด)

คณะกรรมการขับเคลื่อนงานด้านการเกษตรระดับจังหวัด ให้สำนักงานเกษตรอำเภอดำเนินการถอดบทเรียนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) หลัก ตามแนวทางการถอดบทเรียนฯ ดังนี้ ๑) จัดทำและส่งไฟล์แนบรายงานแผนการถอดบทเรียนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) หลัก ที่บันทึกในรูปแบบ Excel ภายในวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘ ๒) จัดทำและส่งไฟล์แนบรายงานผลการถอดบทเรียนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) หลัก ที่บันทึกในรูปแบบ Word และ Pdf ภายในวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๘

โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนงานด้านการเกษตรระดับจังหวัดได้ร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน การถอดบทเรียนผ่านการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ระดับจังหวัด ได้กำหนดแผนการดำเนินงานและการสรุปผลการดำเนินงานอย่างชัดเจน

๖. การจัดทำแผนปฏิบัติการบูรณาการการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. (แผนราย ศพก.) (มีการจัดทำแผนฯ อย่างไรบ้าง ใครบ้างเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน และให้แนบแผนฯ)

การจัดทำแผนปฏิบัติการบูรณาการการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. โดยเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานระดับอำเภอ นำเสนอแผนปฏิบัติการบูรณาการการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. ผ่านการประชุมคณะกรรมการเครือข่าย ศพก. ระดับอำเภอ เพื่อวางแผนการดำเนินงานการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. ประจำปี ๒๕๖๘ กำหนดหลักสูตรและฐานเรียนรู้

ส่วนที่ ๓ ข้อมูลด้านการเกษตรและการทำงานเป็นเกษตรกรต้นแบบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

๑. ผลสำเร็จในกิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรต้นแบบที่มีการนำวิชาการ เทคโนโลยีการเกษตร มาปรับใช้ใน ศพก. จนเกิดผลสำเร็จในการทำการเกษตร พร้อมเป็นแบบอย่างให้เกษตรกรในพื้นที่

๑.๑ แรงบันดาลใจและจุดเริ่มต้น

๑) อะไรคือแรงบันดาลใจในการเริ่มต้นการปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรแบบเดิม ๆ สู่การทำ การเกษตรแบบใช้หลักวิชาการหรือเทคโนโลยีในกิจกรรมการเกษตรของท่าน

ก้าวแรกที่ทำให้ชุมชนบ้านโคกพลวง เริ่มเกิดความเปลี่ยนแปลงภายใน เกิดจากเริ่มจากน้าน้อย (นางสนธิ ทิพย์นางรอง) ประธานเครือข่ายบริหารจัดการน้ำชุมชนลุ่มทอง ได้ชักชวนนางสามัญ โล่ห์ทอง และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ใกล้กันออกสำรวจพื้นที่ทางเดินน้ำเพื่อเขียนโครงการเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือจากหลายๆ หน่วยงานจนประสบความสำเร็จสามารถสร้างแหล่งเก็บน้ำ และรวบรวมน้ำที่หลากเสียหายให้ไหลมารวมกันลงสู่สระ แก้มลิง ดักน้ำไว้ใช้ ซึ่งเรียกว่า ถนนน้ำเดินเป็นโครงการในพระราชดำริซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ท่านได้ทรงวางโครงร่างและออกแบบไว้ และชุมชนในเครือข่ายการบริหารจัดการน้ำชุมชนลุ่มทองได้นำมาใช้จนประสบความสำเร็จชาวบ้านจะทำได้ ไม่ต้องรอให้ใครมาช่วย ต้องเริ่มจากพึ่งตนเองให้ได้ก่อน ชาวบ้านเริ่มต้นทำกันเองได้ เรียนรู้ โดยลงมือทำ นี่คือการเปลี่ยนแปลงสำคัญ ที่ทำให้เกิดการจัดการปัญหาเรื่องน้ำระดับชุมชน อย่างมีส่วนร่วมและพึ่งพา ตนเอง

๒) ปัญหาหรือความท้าทายอะไรที่ผลักดันให้เกิดการทำการเกษตรโดยใช้หลักวิชาการและการนำเทคโนโลยี นวัตกรรมมาใช้

อ่าวแฉกนางรอง มีอาชีพหลักคือการทำนาและอาชีพอื่นๆ เกษตรกรนิยมทำนาหว่านเนื่องจากเป็นพื้นที่ การเกษตรที่อาศัยน้ำฝนและไม่มีระบบชลประทาน ปัญหาที่พบในพื้นที่คือ น้ำฝนในการผลิตข้าวนาปีมีปริมาณน้อยไม่ สามารถปลูกข้าวแบบนาดำได้ ส่งผลให้ต้องใช้เมล็ดพันธุ์ต่อไร่จำนวนมาก เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากใช้ สารเคมี ปุ๋ยเคมีในการผลิตมากขึ้น ต้นทุนจากการจ้างแรงงานและเครื่องจักรในการประกอบกิจกรรมการเกษตร

๑.๒ รายละเอียดของการทำการเกษตรโดยใช้หลักวิชาการและนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่นำมาใช้ ในแปลงเรียนรู้ ฐานเรียนรู้

๑) การทำการเกษตรโดยใช้หลักวิชาการและนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีการเกษตรใดที่ได้นำมาปรับใช้ในกิจกรรม การเกษตร (เช่น การลดการเกิดปัญหาเรื่องดิน น้ำ อากาศ ในพื้นที่ การลดต้นทุนการผลิต การลดการระบาดของศัตรูพืช การเพิ่มผลผลิต การเพิ่มมูลค่าผลผลิต ได้มีการนำนวัตกรรม และเทคโนโลยีมาปรับใช้อย่างไรบ้าง)

นางสมัญ โส้ห์ทอง เกษตรกรต้นแบบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอ่าวแฉกนางรอง จังหวัด บุรีรัมย์ เป็นเกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในประเด็นการเพิ่ม ผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาคุณภาพและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต ตลอดจนยึดหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงซึ่งในการผลิตข้าวเกษตรต้นแบบเองมีการวางแผนการลดต้นทุนการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี ด้วยการปลูก ปอเทืองใช้เป็นปุ๋ยพืชสดเพื่อเป็นการปรับปรุงบำรุงดินและทำน้ำหมักชีวภาพ เพื่อใช้เองในกิจกรรมการปลูกข้าว เป็น การช่วยลดต้นทุนจากการซื้อปุ๋ยเคมี ร่วมกับการใช้ปุ๋ยสั่งตัดเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิต ส่งเสริมการใช้สารไตรโคเดอร์มา แทนใช้สารกำจัดเชื้อราในนาข้าว เพื่อเป็นการถ่วงดุลคุณภาพของผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ เป็นการสร้างความเชื่อมั่น ให้กับลูกค้าได้เป็นอย่างดี

การลดต้นทุนการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี ด้วยการปลูกปอเทืองใช้เป็นปุ๋ยพืชสดเพื่อเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน เลี้ยง แหนแดงในนาข้าว ทำน้ำหมักชีวภาพ และจุลินทรีย์สังเคราะห์แสงเพื่อใช้เองในกิจกรรมการปลูกข้าว เป็นการช่วยลด ต้นทุนจากการซื้อปุ๋ยเคมี ร่วมกับการใช้ปุ๋ยสั่งตัดเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตและการใช้สารไตรโคเดอร์มาแทนการใช้สาร กำจัดเชื้อราในนาข้าว

๒) อธิบายขั้นตอนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมทางการเกษตรของท่าน

การบริหารจัดการน้ำชุมชน ชุมชนบ้านโคกพลวง มีสภาพพื้นที่ซึ่งประสบปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำ จนมีคำ กล่าวติดปากว่า “บุรีรัมย์ตาน้ำกิน” เพราะน้ำไม่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภค และทำการเกษตร อ่างเก็บน้ำของกรม ชลประทานที่สร้างขึ้น กั้นน้ำจากลำมาศ ได้ไม่มากพอที่จะผลักดันน้ำไหลผ่านหมู่บ้าน ลำห้วยเดิมที่เคยส่งน้ำถึงชุมชนก็หมด สภาพใช้การไม่ได้ พื้นที่การเกษตร ไม่มีแหล่งน้ำ ไม่มีคลองส่งน้ำ ใช้น้ำฝนเพียงอย่างเดียว ชาวบ้านซึ่งมีอาชีพทำนาเป็น หลัก ต้องเจอกับปัญหาฝนทิ้งช่วงและขาดแหล่งเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้งเป็นประจำทุกปี ผลกระทบที่ตามมาคือ ผลผลิต ทางการเกษตรและไร่นาเสียหายขาดทุน วนเวียนอยู่กับการเป็นหนี้สิน ทำนาไม่ได้ข้าว ทำไร่ไม่ได้กิน ชาวบ้านต้องกู้เงิน เป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น เพราะผลผลิตได้ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย จากแรงมาเป็นรวง ได้ข้าวไม่ถึง ๑๐ ถังต่อ ๑ ไร่ ส่งผลเป็น ปัญหาเรื้อรังของชุมชน คนจนนับวันมีแต่เพิ่มมากขึ้น ถึงจะมีที่ดินแต่กลับแก้ไขปัญหไม่ได้ เพราะมีน้ำไม่เพียงพอ ประกอบกับ เป็นพื้นที่ดอนอยู่ที่สูง และไม่มีโครงการขุดเหมืองส่งน้ำไหลผ่าน มีแต่ผืนดินเหลือแล้งว่างเปล่า

จากบทเรียนในการพึ่งพาตนเอง ชุมชนจึงวางแผนแก้ไขปัญหาน้ำเพื่อการเกษตร ในรูปแบบของตนเอง โดยตั้งต้นจากการมองสภาพปัญหาพื้นที่ ออกสำรวจเพื่อดูว่าจะใช้แหล่งน้ำจากไหนได้บ้าง มีพื้นที่กักเก็บน้ำไว้จุดใดบ้าง เพื่อให้มีข้อมูลมากขึ้น ประกอบกับทางชุมชนได้เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ อย่างเช่น แผนที่ภาพถ่ายดาวเทียมและ

เครื่องอ่านค่าพิกัดดาวเทียม (GPS) นับเป็นเครื่องมือที่สำคัญและมีค่ามากสำหรับชุมชน ชาวบ้านตั้งคำถามว่าจะเอาน้ำมาจากไหน ออกสำรวจแหล่งน้ำโดยรอบ ประสบการณ์สอนให้คิดตั้งคำถามต่อว่า ถ้าเอาน้ำมาจากจุดนี้จะเป็นอย่างไร ต้องทำอะไร จัดการอย่างไร เชื่อมต่อกับจุดไหนได้บ้างได้ปริมาณน้ำเท่าไร เก็บไว้ใช้ได้นานแค่ไหน ใครจะได้ประโยชน์บ้าง กระทบถึงคนอื่นไหม สรุปเป็นคำถามสำคัญว่าทำอะไรจึงจะใช้ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อทำให้ “หาน้ำได้ เก็บน้ำได้ ใช้น้ำเป็น” และจัดการให้ยั่งยืน การตั้งคำถามที่ดี นำไปสู่การแสวงหาคำตอบที่ตรงจุด และลงมือทำได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ถนนน้ำเดิน และระบบสระพวง สระแก้มลิง คือการสร้างเครือข่ายทางเดินของน้ำเพื่อเป็นแหล่งสำรองกักน้ำไว้ในฤดูแล้ง มีการผันน้ำที่หลากเสียหายให้ไหลมารวมกัน ณ จุดที่ต้องการ โดยการขุดสระเพื่อ ดักน้ำหลาก ซึ่งในการขุดสระดักน้ำนั้น ขนาดของสระต้องคำนวณจากปริมาณความต้องการน้ำในการปลูกพืช ในแปลงนั้นด้วย ถนนน้ำเดิน คือ ถนนคอนกรีตเสริมเหล็กที่มีการสร้างให้เป็นรูปตัววี เพื่อรวมน้ำที่ไหลหลากให้ไหลมารวมกันที่กลางถนนแล้วไหลลงสู่สระแก้มลิง สระลูกลิง เพื่อเก็บน้ำ

๓) อธิบายขั้นตอนการทำการเกษตรโดยใช้หลักวิชาการ เช่น การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การปรับเปลี่ยนพันธุ์พืชที่ทนต่อสภาพภูมิอากาศ ด้านทานต่อโรคแมลง เป็นต้น (ให้อธิบายขั้นตอน วิธีการอย่างละเอียด)

๑. หลังฤดูการเก็บเกี่ยวเกษตรกรถนอมดิน จะปรับปรุงบำรุงดินก่อนการเริ่มฤดูกาลผลิตใหม่ ด้วยวิธีการไถกลบตอซังข้าว และปลูกปุ๋ยพืชสดปอเทือง เพราะเป็นวิธีที่ช่วยลดต้นทุนด้านเมล็ดพันธุ์ข้าวง่ายต่อการบำรุงรักษา และการตัดพันธุ์ปนซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้มาตรฐาน

๒. เลือกใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพ การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีจะช่วยลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิต เนื่องจากต้นข้าวจากเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี จะแข็งแรง เติบโตเร็ว ด้านทานโรคและศัตรูพืช

๓. การปรับเปลี่ยนจากการทำงานหว่านเป็นการทำนาหยอดการทำนาหยอดเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับพื้นที่ภาคอีสานที่ปลูกข้าวหอมมะลิ ทั้งนี้ การทำนาหยอด เป็นวิธีการปลูกข้าวแบบใหม่ที่แตกต่างจากการปลูกหว่านแบบเดิม ตรงที่ใช้เมล็ดพันธุ์น้อยลง ทำให้ลดต้นทุนในการผลิต ซึ่งปกตินาหว่านจะใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ ๒๕ ถึง ๓๐ กิโลกรัมต่อไร่ แต่นาหยอดใช้เมล็ดพันธุ์ ๗ ถึง ๑๒ กิโลกรัมต่อไร่ การปลูกข้าวนาหยอดช่วยให้เมล็ดพันธุ์มีอัตราการงอกที่ดี ข้าวที่ฝังในดินไม่ถูกทำลายด้วยสัตว์และแมลง เมื่อฝนตก จะมีอัตราการงอกสูง ซึ่งใช้หลักการเดียวกับนาดำ ผลผลิตที่ได้จะขึ้นเรียงกันเป็นแถวเป็นแนว สามารถบริหารจัดการวัชพืชได้ง่าย สามารถมองเห็นต้นข้าวและคำนวณการให้ปุ๋ยได้อย่างชัดเจน ต้นข้าวแตกกอได้ดีเพราะไม่แน่นจนเกินไป

๔. ปลูกปอเทืองไถกลบตอซัง เลี้ยงແພງແພງในนาข้าว ใช้จุลินทรีย์สังเคราะห์แสง เพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน

๕. การตรวจตัดข้าวปน เป็นวิธีการกำจัดต้นข้าวที่เกิดจากเมล็ดพันธุ์ข้าวอื่นๆ ที่ปนมากับเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ปลูก วิธีการตรวจตัดข้าวปนจะลงตรวจแปลงอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบว่าข้าวพันธุ์อื่นปน จะต้องตัดข้าวที่ปนนั้นออกทั้งต้นหรือทั้งกอถ้าข้าวแตกกอแล้ว การตัดข้าวปนให้ตัดถึงโคนต้นหรือใช้วิธีถอน ทั้งกอ ซึ่งมีขั้นตอนการตรวจข้าวปนต้องลงตรวจตัดข้าวปน ๔-๕ ครั้ง ตามระยะการเจริญเติบโตของข้าว ระยะกล้า ดูความแตกต่างของสีใบ ความสูงหรือการเป็นโรคของข้าว ระยะแตกกอดูความแตกต่างของความสูง สีของต้น และข้าวแดง ระยะออกดอกดูเวลาออกดอกก่อนหรือหลังเปรียบเทียบกับพันธุ์ข้าวหลักที่ปลูก ดูสีของรวงที่ต่างออกไป ดูความสูงที่ต่างจากข้าวที่ปลูกรวมทั้งทรงกอที่ต่างกันระยะโน้มรวงดูสีของเมล็ด ดูทาง รวมทั้งลักษณะของเมล็ดและรวงข้าวที่ต่างกันระยะก่อนเก็บเกี่ยว ตรวจดูต้นข้าวที่มีลักษณะแตกต่างออกไป อีกครั้งก่อนเก็บเกี่ยว

๖. การเก็บเกี่ยวข้าวให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพ การเก็บเกี่ยวข้าวในระยะที่เมล็ดข้าวสุกเหลืองเกือบทั้งรวง ประมาณร้อยละ ๘๐ หรือเก็บเกี่ยวหลังข้าวออกดอกแล้ว ๒๕ ถึง ๓๕ วัน ถ้าเก็บเกี่ยวข้าวช้าเกินไป จะทำให้คอรวงหัก และเมล็ดร่วงเสียหาย

๗. การรักษาคุณภาพข้าว การลดความชื้นของเมล็ดข้าวด้วยการตากลาน มีข้อควรปฏิบัติ คือ ทำความสะอาดลานตาก ความหนาของกองข้าวที่ตากควรหนาประมาณ ๕ – ๑๐ ซม. การตากหนาเกินไปจะทำให้การระบายอากาศไม่ดี ข้าวแห้งช้า การตากบางเกินไป ทำให้อุณหภูมิข้าวสูงมีผลต่อความงอกของข้าวได้ ระหว่างการตาก ควรหมั่นกลับกองข้าวทุกๆ ๒ ชั่วโมงหรือวันละ ๔ ครั้ง เพื่อให้ลดความชื้นได้อย่างรวดเร็วและสม่ำเสมอ มีวัสดุคลุมกองข้าวในเวลากลางคืนเพื่อป้องกันน้ำค้างหรือฝนระยะเวลาในการตากข้าว ขึ้นอยู่กับความชื้นเริ่มต้น ความหนานางของข้าวขณะตากและความบ่อยครั้งในการกลับ หากความชื้นลดลงเหลือประมาณ ๑๒ – ๑๔ % จึงหยุดตาก

๒. ผลสำเร็จและประโยชน์ที่ได้รับต่อการทำอาชีพการเกษตร: ผลลัพธ์ที่ได้รับจากการนำนวัตกรรม/เทคโนโลยีมาปรับใช้ในกิจกรรมการเกษตรคืออะไร เช่น ต้นทุน รายได้ ผลผลิต (ใส่รายละเอียดข้อมูลเชิงตัวเลขเพิ่มเติม เพื่อการเปรียบเทียบเชิงประจักษ์ และให้ระบุสินค้าเกษตรที่ทำการผลิตใน ศพก.ของท่าน)

๒.๑ สินค้าเกษตรที่มีการดำเนินกิจกรรมใน ศพก. มีดังนี้

๑) สินค้าเกษตร ด้านพืช ที่มีการผลิตใน ศพก. มีทั้งหมด ๑ ชนิด ประกอบด้วย

๑.๑) เมล็ดพันธุ์ข้าว พื้นที่ปลูกจำนวน ๒๐ ไร่

๒) สินค้าเกษตร ด้านประมง ที่มีการผลิตใน ศพก. มีทั้งหมด ๑ ชนิด ประกอบด้วย

๒.๑) เลี้ยงปลา จำนวน ๑,๐๐๐ (ตัว)

๓) สินค้าเกษตร ด้านปศุสัตว์ ที่มีการผลิตใน ศพก. มีทั้งหมด ๑ ชนิด ประกอบด้วย

๓.๑) เลี้ยงวัว จำนวน ๖๐ (ตัว)

๔) สินค้าเกษตร ด้านอื่น ๆ ที่มีการผลิตใน ศพก. มีทั้งหมด ๓ ชนิด ประกอบด้วย

๔.๑) ไม้ป่าเศรษฐกิจ จำนวน ๓๐ ไร่

๔.๒) พืชผัก จำนวน ๕ ไร่

๒.๒ ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรใน ศพก.มีดังนี้ (ในระบุด้านทุนการผลิตสินค้าเกษตรหลัก)

๑) สินค้า เมล็ดพันธุ์ข้าว มีต้นทุนการผลิต ดังนี้

๑.๑) ค่าไถ เป็นเงิน ๕๕๐ บาท/ไร่

๑.๒) เมล็ดพันธุ์ เป็นเงิน ๒๗๐ บาท/ไร่

๑.๓) ปุ๋ย เป็นเงิน ๕๐๐ บาท/ไร่

๑.๔) เก็บเกี่ยว เป็นเงิน ๖๕๐ บาท/ไร่

๑.๕) ขนส่ง เป็นเงิน ๑๕๐ บาท/ไร่

๑.๖) ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นเงิน ๑๐๐ บาท/ไร่

รวมต้นทุนการผลิต ๒,๒๒๐ บาท/ไร่

รายได้ ๖,๓๐๐ บาท/ไร่

๒.๓ รายได้ของเกษตรกรต้นแบบ มีดังนี้

๑) รายได้รายวัน (ได้รายวันจากการจำหน่ายสินค้าเกษตรที่มีการให้ผลผลิตได้ทุกวันของท่าน)

ได้จากอะไรบ้าง ระบุ.....

เฉลี่ยรายได้วันละ.....-.....บาท/วัน

๒) รายได้รายสัปดาห์ (ได้รายสัปดาห์จากการจำหน่ายสินค้าเกษตรที่มีการให้ผลผลิตได้ทุกสัปดาห์ของท่าน)

ได้จากอะไรบ้าง ระบุ.....

เฉลี่ยรายได้สัปดาห์ละ.....บาท/สัปดาห์

๓) รายได้รายเดือน (ได้รายเดือนจากการจำหน่ายสินค้าเกษตรที่มีการให้ผลผลิตได้ทุกเดือนของท่าน)

ได้จากอะไรบ้าง ระบุ.....

เฉลี่ยรายได้เดือนละ.....บาท/เดือน

๔) รายได้รายปี (ได้รายปีจากการจำหน่ายสินค้าเกษตรที่มีการให้ผลผลิตได้ทุกปีของท่าน)

ได้จากอะไรบ้าง ระบุ -ขายเมล็ดพันธุ์ข้าว และปศุสัตว์ (วัว)

เฉลี่ยรายได้ปีละ ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี

๒.๔ ประโยชน์ที่ได้รับ (ประโยชน์ที่เกิดกับตนเอง เกษตรกรรายอื่น และประโยชน์ที่เกิดกับชุมชนมีอะไรบ้าง)

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชน มุ่งหมายให้เกษตรกรประสบความสำเร็จในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในประเด็นการเพิ่มผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาคุณภาพและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการผลิต ซึ่งผลที่ได้รับจากการดำเนินงานมีดังนี้

๑. ด้านการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต เกษตรกรกรในพื้นที่ตระหนักถึงการลดต้นทุน โดยการลดใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี ด้วยการปลูกปุ๋ยเพื่อใช้เป็นปุ๋ยพืชสดเพื่อเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน และทำปุ๋ยน้ำเพื่อใช้ในกิจกรรมการปลูกข้าว สามารถช่วยลดต้นทุนจากการซื้อปุ๋ยเคมีได้ มีการใช้ปุ๋ยสั่งตัดเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาแทนการใช้สารกำจัดเชื้อราในนาข้าว การทำนาหยอดเพื่อประหยัดค่าเมล็ดพันธุ์ และง่ายต่อการตัดพันธุ์ปน ลดการเกิดโรคจึงถือว่าศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) มีส่วนช่วยในการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตให้กับเกษตรกรในชุมชน

๒. ด้านการตลาด การผลิตข้าวที่ได้มาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าและการสร้างตลาดที่มั่นคงและเข้มแข็ง ซึ่งเกษตรกรในชุมชนมีการผลิตข้าวที่ได้มาตรฐาน.....อีกทั้งกลุ่มมีกระบวนการตรวจสอบข้าวก่อนซื้ออย่างเข้มงวดและตรวจสอบแหล่งที่มาของข้าวก่อนการรับซื้อ โดยใช้เครื่องคัดที่เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพและมีการตรวจสอบ สามารถประกอบกิจการได้บรรลุเป้าหมายได้ ถือว่าเป็นการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน

๓. ด้านการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) มีการรวมกลุ่มเป็นข้าวมะลิอินทรีย์ดินภูเขาไฟ (GI) ซึ่งมีเป้าหมายในการสร้างรายได้ให้กับชุมชน เป็นการสร้างระบบเศรษฐกิจที่เกิดจากฐานรากของชุมชน เป็นแนวทางทำให้เกิดความยั่งยืนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งการรวมกลุ่มทำให้เกิดพลังต่อการพึ่งพาตนเอง กลุ่มแบ่งส่วนผลกำไร เพื่อสาธารณประโยชน์ด้วยการสนับสนุนกลุ่มผู้ดูแลเกษตรกรในโรงเรียน เป็นการช่วยในการปลูกฝังทัศนคติที่ดี ด้านการเกษตรให้กับเยาวชน อีกทั้งยังมีการบริจาคให้กับวัดในชุมชนเพื่อสนับสนุนศาสนาอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่เชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน สร้างพลังความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน

๓. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์:

๓.๑ เทคโนโลยี/นวัตกรรมที่นำมาปรับใช้ในกิจกรรมการเกษตรของท่านมีการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมหรืออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่แปลงเกษตรของท่านและชุมชนอย่างไร

๑. การจัดการพื้นที่ ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ที่เหมาะสม (Zoning) วิเคราะห์สภาพพื้นที่/สภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ส่งเสริมการใช้เมล็ดพันธุ์ดี การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ตามค่าวิเคราะห์ดิน การจัดการศัตรูพืช

๒) ส่งเสริมการผลิตตามมาตรฐาน GAP /อินทรีย์

๓) การบริหารจัดการ/เทคโนโลยี

ใช้ประโยชน์เต็มประสิทธิภาพ จากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

ทำปุ๋ยหมัก/ไถกลบตอซัง ฟางข้าวอัดก้อนเป็นอาหารสัตว์ ลดการใช้สารเคมี ส่งเสริมการใช้
ปุ๋ยอินทรีย์ ปรับปรุงบำรุงดินส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ กำจัดศัตรูพืช

๓.๒ ประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ที่เกิดจากการทำกิจกรรมทางการเกษตร ใน ศพก.)

๑). เน้นการทำเกษตรแบบชีวภาพ โดยเน้นเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นหลักรวมทั้งการใช้ทรัพยากรให้
คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด หลักการใช้จุลินทรีย์มาใช้ในภาคการเกษตร เช่น นำจุลินทรีย์หน่อกล้วยมาใช้ในการบำรุงดิน

๒). การปรับปรุงบำรุงดิน การใช้สารเคมี และการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การไถกลบฟางข้าวหลังเก็บเกี่ยว
เพื่อปรับปรุงบำรุงดิน เนื่องจากฟางข้าวและตอซังเป็นวัสดุที่ย่อยสลายได้ง่าย และมีปริมาณอินทรีย์วัตถุอยู่มากในพื้นที่
นา.๑.ไร่ หากมีการไถกลบฟางข้าวจะได้ปริมาณอินทรีย์วัตถุประมาณ ๘๐๐-๑,๐๐๐ กิโลกรัม วิธีการตอนเกี่ยวข้าวให้รถ
เกี่ยวติดตัวกระจายฟางข้าวให้ฟางข้าวกระจายทั่วแปลงนา

๓). การใช้จุลินทรีย์หน่อกล้วยในการย่อยสลายฟางข้าว จะปล่อยจุลินทรีย์ไปกินน้ำ ขณะที่ปล่อย
น้ำเข้านาให้ท่วมฟางข้าว

๔). การนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในการทำการผลิตพืชและทำ
กิจกรรมทางด้านเกษตร เกษตรกรมีการตรวจวิเคราะห์ดินก่อนทำการผลิต และใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน เพื่อเป็น
การลดต้นทุนการผลิต โดยในการผลิตข้าว มีการปลูกปอเทืองเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน และไม่เผาฟางเพื่อลดภาวะโลกร้อน

๔. ผลสำเร็จการทำงานให้ชุมชนในฐานะ ศพก. ที่เป็นเชิงประจักษ์

๔.๑ ผลสำเร็จการปฏิบัติงานในฐานะ ศพก. เป็นที่ประจักษ์

๔.๑.๑ มีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของพื้นที่

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ มีการ
บริหารจัดการโดยคณะกรรมการ ศพก. และเกษตรกรภายในชุมชน มีการสร้างแปลงเรียนรู้ ฐานเรียนรู้ กระจายภายใน
ชุมชน เพื่อสร้างมวลชน และกระจายองค์ความรู้ให้กับชุมชนโดยมีคณะกรรมการของ ศพก. ในการขับเคลื่อนการ
ดำเนินงาน มีการประชุมคณะกรรมการ ศพก. อย่างต่อเนื่องมีการจัดงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเริ่มฤดูกาลผลิตใหม่
(Field day) การอบรมเกษตรกรผู้นำ เพื่อถ่ายทอดความรู้และนำองค์ความรู้จาก ศพก. ไปปรับใช้ ในการผลิตที่พึ่งพา
ตนเองได้อย่างยั่งยืน

๔.๑.๒ การให้บริการในการเป็นจุดอบรม ศึกษาดูงาน และเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้

ศพก.จะมีฐานเรียนรู้ต่างๆให้เกษตรกรทั่วไปเข้าไปเรียนรู้แล้วยังเป็นสถานที่จัดการอบรม/ประชุมของ
หน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานภาคีต่างๆ ได้แก่อำเภอนางรองเกษตรอำเภอนางรอง หอส่งเสริมการเกษตร การ
ให้บริการเป็นจุดจัดงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเริ่มต้นฤดูกาลผลิตใหม่ (Field Day) เพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรเริ่มต้น
การผลิตในปีการเพาะปลูกใหม่โดยใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมทางการเกษตร และภูมิปัญญาที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่
สามารถนำเทคโนโลยี นวัตกรรมไปใช้ในกระบวนการผลิต ช่วยลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตและคุณภาพ
โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ของกรมส่งเสริมการเกษตร และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ให้บริการด้านการเกษตร
ตามภารกิจแก่เกษตรกรในพื้นที่ ร่วมถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมทางการเกษตรใหม่ ๆ ให้เกษตรกรมีความ
พร้อมต่อการเริ่มต้นการผลิตในปีการเพาะปลูกใหม่ เชื่อมโยงองค์ความรู้กับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ และส่งเสริมใช้
โมเดลเศรษฐกิจหมุนเวียนสีเขียว (BCG Model) ให้เกิดเป็นต้นแบบและเกิดผลสำเร็จในระดับชุมชน

๔.๑.๓ การให้บริการด้านการแก้ไขปัญา เป็นที่ปรึกษาในการแก้ไขปัญาของเกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงการรับเรื่องร้องเรียนในพื้นที่

เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดแก่เกษตรกร รวมทั้งให้บริการทางการเกษตร เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับเกษตรกรการประชาสัมพันธ์ และแก้ไขปัญาการเผาในพื้นที่ แก้ไขปัญหาด้านการผลิตข้าวไม่ได้คุณภาพ

๔.๑.๔ การให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านวิชาการเกษตร

เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดแก่เกษตรกร รวมทั้งให้บริการทางการเกษตร เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับเกษตรกร และที่สำคัญคือเป็นกลไกการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ เน้นการเรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ โดยยึดหลัก"ตลาดนำ นวัตกรรมเสริม เพิ่มรายได้" ในประเด็นการยกระดับ เกษตรกรไปสู่การเป็นผู้ประกอบการ โดยคำนึงถึงถึงการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิต การพัฒนาคุณภาพและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และการนำเทคโนโลยี นวัตกรรมมาใช้ในการกระบวนการผลิต ตลอดจนเชื่อมโยงองค์ความรู้จากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ และมีการใช้กลไกการส่งเสริมด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG (BCG Model) ให้เป็นต้นแบบและเกิดผลสำเร็จในระดับชุมชน เพื่อให้เกษตรกรที่มาเรียนรู้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และเกิดจิตสำนึกในการเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตสินค้าเกษตร ที่มีการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างเหมาะสม ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีระบบการผลิตที่พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

๔.๑.๕ การขยายผลองค์ความรู้สู่การปฏิบัติของเกษตรกร (มีช่องทางในการขยายผลอย่างไร เกษตรกรในชุมชน หรือเกษตรกรที่นำองค์ความรู้ไปปฏิบัติต่ออย่างไร และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรที่นำองค์ความรู้ไปปฏิบัติอย่างไร)

การขยายผลองค์ความรู้สู่การปฏิบัติของเกษตรกร คือกระบวนการถ่ายทอดหรือส่งต่อองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย การอบรม หรือประสบการณ์จริง ไปสู่เกษตรกรในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินงานการเกษตรอย่างเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด โดยสามารถอธิบายได้เป็น ๓ ส่วนดังนี้

๑. ช่องทางในการขยายผลองค์ความรู้การขยายผลสามารถดำเนินการผ่านหลายช่องทาง

-การฝึกอบรม / เวิร์กช็อป

จัดอบรมให้เกษตรกรในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อเรียนรู้ทฤษฎีและทดลองปฏิบัติจริง

-แปลงสาธิต / แปลงเรียนรู้

สร้างแปลงตัวอย่างให้เกษตรกรดูเป็นต้นแบบ เพื่อเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

-เกษตรกรต้นแบบ / แกนนำ

สนับสนุนเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จให้เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เพื่อนเกษตรกร

-สื่อสารออนไลน์ / โซเชียลมีเดีย

ใช้ช่องทางอย่าง Facebook, YouTube, Line Group เผยแพร่องค์ความรู้ในรูปแบบคลิปวิดีโอหรือบทความ

-ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ / เอกชน

เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ/จังหวัด มหาวิทยาลัย หรือบริษัทเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

๒. เกษตรกรในชุมชนที่นำไปปฏิบัติต่อ

-เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมหรือนิทรรศการ จะนำความรู้ที่ได้รับไปทดลองใช้ในแปลงของตนเอง เช่น เทคนิคการปลูกพืชแบบอินทรีย์, การทำน้ำหมักชีวภาพ, หรือการปลูกพืชแบบผสมผสาน

-เกษตรกรบางกลุ่มรวมตัวเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มเกษตรกร เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กันภายในกลุ่ม และร่วมกันพัฒนาการผลิตหรือการตลาด

๓. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรที่นำองค์ความรู้ไปปฏิบัติ

-เพิ่มผลผลิตและคุณภาพของผลผลิต

เช่น พืชเติบโตดีขึ้น ดินอุดมสมบูรณ์ ไม่มีสารเคมีตกค้าง

-ลดต้นทุนการผลิต

ด้วยการใช้น้ำหมัก ปุ๋ยชีวภาพ หรือการจัดการศัตรูพืชแบบชีวภาพ

-มีรายได้เพิ่มขึ้น

จากการขายผลผลิตในราคาดี หรือแปรรูปสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่า

-พึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก และสามารถจัดการฟาร์มของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

-เกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ

เช่น การทำเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง หรือการสร้างแบรนด์สินค้าชุมชน

๔.๑.๖ การมีส่วนร่วมในการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ร่วมกับชุมชน หรือหน่วยงานในพื้นที่

การดำเนินการขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอนางรอง คณะกรรมการแปลงใหญ่ระดับอำเภอ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานจากภายนอกที่ไม่ใช่หน่วยงานภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้เข้าร่วมบูรณาการการทำงานและให้ความรู้ภายใน ศพก. อีกด้วย ซึ่งผลสำเร็จจากการบูรณาการการทำงานร่วมกันของ คณะกรรมการต่างๆ และหน่วยงานภาคี ส่งผลให้ ศพก. มีการขับเคลื่อนการดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง มีความ เข้มแข็ง และเห็นผลเป็นรูปธรรม สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรในพื้นที่ได้

๔.๑.๗ บทบาทในการเป็นประธานคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อย่างไรบ้าง

๑. ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ด้านศพก. ขับเคลื่อนและเชื่อมโยงการดำเนินงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงส่งเสริม และพัฒนาการให้บริการของเครือข่าย ศพก.

๒. มีหน้าที่วางแผนการดำเนินงานของ ศพก. ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาจรวมถึงการจัดกิจกรรม การอบรม การศึกษาดูงาน และการสนับสนุนปัจจัยการผลิตต่างๆ

๓. ประธานต้องตรวจสอบคุณสมบัติของเกษตรกรและ ศพก. ที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้มั่นใจว่ามีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด

๔. ประธานมีหน้าที่ตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานของ ศพก. แต่ละแห่งตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด และคัดเลือก ศพก. ที่มีผลการดำเนินงานดีเด่นเพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นขวัญกำลังใจ

๕. มีบทบาทในการให้คำแนะนำและปรึกษาแก่เกษตรกรในการพัฒนา ศพก. เช่น การปรับปรุงเทคนิคการผลิต การจัดการฟาร์ม การตลาด และการบริหารจัดการ

๖. รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรและการพัฒนา ศพก. เช่น การจัดประชุมเครือข่ายคณะกรรมการ ศพก. และแปลงใหญ่ระดับอำเภอ เพื่อพัฒนาขับเคลื่อนวางแผนการดำเนินงานของ ศพก. การลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม ศพก. เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน การจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรในด้านต่างๆ เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การจัดการศัตรูพืช หรือการตลาดออนไลน์ การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอรับการสนับสนุนและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

๔.๒ ความภาคภูมิใจในการเป็น ศพก.

เกษตรกรในพื้นที่และเกษตรกรที่มาเรียนรู้ที่ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอนางรองสามารถนำความรู้ที่ได้มาเรียนรู้ไปปรับเปลี่ยนระบบในการผลิตของตนเองให้เหมาะสมกับพื้นที่และความต้องการของตลาด ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง ผลผลิตมีคุณภาพและปริมาณมากขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรในพื้นที่พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ดังนี้

๑. มีแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ภายในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงเกิดขึ้นหลายแปลง
๒. มีกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์
๓. มีกลุ่มปลูกผักอินทรีย์ โดยมีพ่อค้าภายในชุมชนมารับผลผลิตถึงแปลง
๔. มีกลุ่มผู้เลี้ยงโค – กระบือ
๕. มีกลุ่มประมงอินทรีย์
๖. มีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งได้ดำเนินการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ดังนี้
 - การทำหมวกจักสาน
 - กลัวยเบรกแตก
 - การผลิตข้าวฮาง
 - พืชสมุนไพร (ผาง)

๔.๒.๒ ความเป็นผู้นำและความเป็นจิตอาสา

๑).ภายในศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) นั้น ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและเป็นแรงบันดาลใจให้แก่เกษตรกรในชุมชน เป็น **เกษตรกรต้นแบบ** ที่มีประสบการณ์และความรู้ในการเกษตรกล้าแสดงออก พูดจาชัดเจน และมีทักษะในการสื่อสาร เป็นผู้ **ลงมือทำจริง** ให้เห็นผลลัพธ์ และพร้อมให้คำแนะนำแก่เกษตรกรอื่น

๒).ศพก. ไม่เพียงเป็นศูนย์ถ่ายทอดความรู้เท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งบ่มเพาะจิตอาสาในชุมชน โดยเฉพาะในหมู่เกษตรกรที่ **พร้อมช่วยเหลือ แบ่งปัน และพัฒนาร่วมกัน** การให้ความช่วยเหลือเพื่อนเกษตรกร **โดยไม่หวังผลตอบแทน** ศพก. เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต และยั่งยืนต่อเนื่อง ยาวชนรุ่นใหม่หรือ Young Smart Farmer เริ่มมีบทบาท และรับช่วงต่อการเป็นผู้นำรุ่นใหม่

๕. ข้อคิดประจำตัวในการทำงาน

คนสำราญ งานสำเร็จ

ส่วนที่ ๔ ผู้ร่วมดำเนินการถอดบทเรียน

๑. ดำเนินงานถอดบทเรียน โดย (ระบุผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานถอดบทเรียน)

- นายเฉลิมพล ปุยะติ เกษตรอำเภอนางรอง
- นายนิวัฒน์ คำสอน นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ
- นางสาวมัญญ์ โล่ห์ทอง ประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) หลัก
- ประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เครือข่าย ทุกท่าน

๒. กระบวนการถอดบทเรียน/เครื่องมือที่ใช้

กระบวนการถอดบทเรียนหลังดำเนินการ เป็นการเรียนรู้เพื่อการดำเนินงานในครั้งต่อไป โดยการถอดบทเรียนแบบเล่าเรื่อง (Story Telling) เป็นการเรียนรู้ก่อน หรือระหว่างทำกิจกรรมด้วยการให้ผู้มีความรู้จากการปฏิบัติ ปลดปล่อยความรู้ที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวออกมาแลกเปลี่ยนความรู้ โดยผู้เล่าจะเล่าความรู้สึกที่ฝังลึกอยู่ในตัวที่เกิดจากการปฏิบัติ ซึ่งผู้ฟังสามารถตีความได้โดยอิสระ และเมื่อเกิดการแลกเปลี่ยนผลการตีความแล้ว จะทำให้ได้ความรู้ที่สามารถบันทึกไว้เป็นชุดความรู้ ซึ่งการถอดบทเรียนในลักษณะนี้จะเป็นการสกัดความรู้จากเรื่องที่เล่าออกมา ว่ามีคุณค่าและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างไร ไม่ใช่เป็นเพียงการเล่าเรื่องในอดีต

ขั้นเตรียมการถอดบทเรียน

โดยผู้ถอดบทเรียนต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับ การถอดบทเรียน บทเรียนที่ต้องการถอด ดังนี้

๑.๑ สร้างทีมงานถอดบทเรียนที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานได้จริง ประมาณ ๓-๖ คน พร้อมทั้งทำคำสั่งแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษรและประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

๑.๒ เรียนรู้ทีมงานถอดบทเรียนโดยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในทีมงาน เน้นการเคารพซึ่งกันและกัน ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และความเท่าเทียมกัน

๑.๓ วิเคราะห์โครงการ เพื่อให้ทีมงานมีความเข้าใจตรงกันในแต่ละหัวข้อในโครงการ ได้แก่ หลักการ และเหตุผลของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ กลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนการดำเนินงานและกิจกรรมในโครงการ ระยะเวลาในการดำเนินงาน และงบประมาณ

๑.๔ กำหนดบทบาทหน้าที่ของทีมงานถอดบทเรียน ซึ่งประกอบด้วย ดังนี้

- หัวหน้าทีมหรือผู้อำนาจ เป็นผู้ที่ทำให้การถอดบทเรียนดำเนินงานได้อย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

- ผู้อำนวยการกระบวนการเป็นผู้ที่กระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นจากกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ ดังนั้น จึงต้องมีทักษะในการตั้งคำถามที่ กระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดบทเรียน ได้วิเคราะห์สาเหตุของความสำเร็จและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

- ผู้จดบันทึก เป็นผู้จดบันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ การอภิปรายของผู้ร่วมถอดบทเรียน พร้อมทั้งเขียนเรียบเรียงเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ

- ผู้ประสานงาน เป็นผู้ช่วยเหลือให้ทีมงานถอดบทเรียนมีความสะดวกในการติดต่อระหว่างสมาชิกทีมงานถอดบทเรียนเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างดี รวมทั้งประสานความร่วมมือจากบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการถอดบทเรียน

๑.๕ จัดทำแผนภูมิโครงร่างกระบวนการถอดบทเรียนซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ

๑) หัวข้อกิจกรรมที่ต้องการถอดบทเรียน

๒) กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการถอดบทเรียน

๓) เลือกวิธีการถอดบทเรียนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

๔) กำหนดขั้นตอนในการถอดบทเรียนตามลำดับก่อนหลัง

๕) กำหนดประเด็นคำถามที่มีความชัดเจน โดยเรียงลำดับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุด

๖) กำหนดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการถอดบทเรียน พร้อมทั้งจัดทำเอกสารการถอดบทเรียน

๑.๖ เลือกเทคนิคการถอดบทเรียน เป็นเทคนิคที่ช่วยให้ทีมงานถอดบทเรียนและผู้ร่วมถอดบทเรียน เกิดการเรียนรู้ในระหว่างการทำงานและได้บทเรียนพัฒนาวิธีการทำงานให้ดีขึ้น

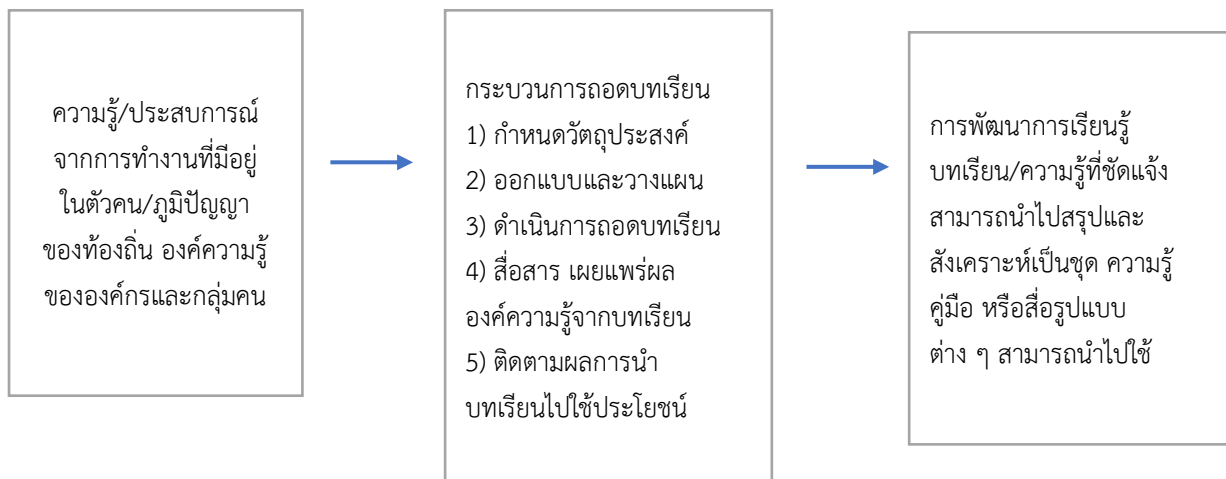
๑.๗ รวบรวมและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบทเรียนที่จะถอด เพื่อใช้เป็นกรอบความคิดในการถอดบทเรียนและกำหนดประเด็นในการถอดบทเรียน

๑.๘ จัดทำปฏิทินการถอดบทเรียน เพื่อวางแผนการดำเนินการถอดบทเรียนของแต่ละกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดการดำเนินงาน

๑.๙ ดำเนินการถอดบทเรียน

๑.๑๐ บันทึกบทเรียน

๑.๑๑ รายงานการถอดบทเรียน

๓. ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินการถอดบทเรียน

อุปสรรคของการดำเนินงานมีส่วนเกี่ยวข้องกับช่วงระยะเวลาของการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมกับผู้ปฏิบัติงาน และคณะทำงานมีเวลาว่างไม่ตรงกัน ส่งผลให้การปฏิบัติงานไม่ตรงตามแผนที่วางไว้ เนื่องจากภาระงานของคณะทำงานมีจำนวนมาก ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างล่าช้า

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรมการดำเนินงานถอดบทเรียน

คณะทำงาน

การดำเนินงานถอดบทเรียน

